

Szeredi Merse Pál

Szakmai beszámoló – Kállai Ernő művészettörténelmi ösztöndíj 2016

A Kállai Ernő művészettörténelmi ösztöndíjra benyújtott kutatási programomban a Horthy-korszak „dokumentarista” fotográfiájának szisztematikus, kritikai-elemző feldolgozásának megkezdését tűztem ki célul. A kutatásom tárgyát alapvetően az 1920-as és 1930-as években megjelent képes hetilapok és folyóiratok, valamint fotókönyvek szolgáltatják. A kutatás során feldolgoztam a következő képes folyóiratok és mellékletek 1925 és 1935 közötti időszakát: *Pesti Napló Képes Melléklete; Az Est; Magyarország; Színházi élet; Magyarság Képes Melléklete; Nemzeti Újság; Népszava; Munka*. A feltárt anyagok feldolgozása, digitális repertóriumba történő rendszerezése folyamatban van, az eredményeket bemutató kéziratomon jelenleg dolgozom.

A sajtótörténelmi feltáró munka mellett két résztémával foglalkoztam kiterjedten: A Munka-kör fotókönyvének (*A mi életünkben*, 1932) és Kálmán Kata fotókönyvének (*Tiborc*, 1937) összehasonlító elemzésével, valamint Bortnyik Sándor fotográfiai munkásságának feldolgozásával. A Munka-kör és Kálmán Kata dokumentarista fotográfiájának összehasonlító elemzésével 2016. decemberében a nicosiai International Association of Photography and Theory *Photography and the Everyday* címmel megrendezett konferenciáján vettem részt előadással. (Az IAPT két évvel ez előtt megrendezett, harmadik konferenciáján a Derkovits Gyula és a dokumentarista fotográfia kapcsolatát vizsgáló előadással vettem részt.) Bortnyik Sándor korábban ismeretlen fotográfiai munkásságának feldolgozását eredetileg a Bakos Katalin és Imre Györgyi kurátorok vezetésével a Vasarely Múzeumban 2017. februárjára tervezett, Bortnyik Sándor két világháború közötti tervezőgrafikai és pedagógiai tevékenységét vizsgáló kiállítás és az ehhez kapcsolódó katalógus számára terveztem elkészíteni. Mivel a kiállítás nem kerül megrendezésre, az ehhez kapcsolódó kutatásomat egy önállóan megjelentetni tervezett tanulmány keretében mutatom be. Mind az IAPT konferenciáján elhangzott előadásom, mind pedig a Bortnyik Sándor fotográfiai munkásságát feldolgozó tanulmányok kéziratát 2016 december végéig készítem el.

A fotótörténelmi kutatás mellett a Kállai Ernő művészettörténelmi ösztöndíj támogatásával több olyan publikációt volt lehetőségem megírni és publikációra tökéletesíteni, amelyek szorosan kapcsolódnak korábban megkezdett, a magyar avantgárd 1910-es és 1920-as évekbeli nemzetközi kapcsolataira koncentráló kutatásaimhoz. A Kassák Lajos első folyóiratát, *A Tettet* vizsgáló, 2015-ben a Kassák Múzeumban Dobó Gáborral közösen rendezett kiállításunk számára készített tanulmánykötetben jelenik meg *A Tett* „virtuális” nemzetközi kapcsolatrendszerét feldolgozó tanulmányom magyar és angol nyelven. A kiállítás során felmerült elméleti kérdésekről 2016. márciusában a Leibniz Institut által rendezett konferencián tartottam előadást, amelynek nyomtatott tanulmánya 2017. első felében jelenik meg. Ehhez a témához szorosan kapcsolódóan 2015-2016 során a magyar avantgárd képzőművészet fogadtatásának történetéhez kapcsolódóan végeztem kiterjedt kutatást, amelynek eredményeit – részben – prezentáltam a Kassák Múzeumban 2016. szeptember 23. és 2017. január 15. között látható, a Kassák által szerkesztett *Ma* című folyóirat budapesti időszakát (1916-1919) feldolgozó *Elképzelni egy mozgalmat: a Ma Budapesten* című kiállítás társkurátoraként. A kiállításhoz és a kutatásomhoz szorosan kapcsolódóan szakmai programokat szerveztem kollégámmal 2016 őszén. *A Manifesztum!*

– *Izmusok, stratégiák, kapcsolatrendszerek* című előadás-sorozat neves szakemberek előadásaival a 20. századi irodalmi és művészeti manifesztumok komplex elemzését tűzte ki célul. A 12 előadásból álló sorozat részét képezte a zürichi *Dada* indulásának centenáriuma alkalmából az MTA Irodalomtudományi Intézetével közösen megrendezett *Dada techniques in East-Central Europe (1916-1930)* című nemzetközi konferencia, amely a *Dada* kelet-közép-európai jelenségeit vizsgálta interdiszciplináris szempontrendszer mentén.

2016 nyarán készítettem el *Budapest – Berlin – Budapest. Magyar művészek Berlinben az 1920-as években* címmel a magyar avantgárd művészek berlini emigrációját vizsgáló tanulmányomat, amelyhez felhasználtam korábban, valamint 2016 tavaszán Berlinben végzett kutatásaim eredményeit, többek között a magyar művészek és a *Der Sturm* galéria kapcsolatára és kiállításaira vonatkozó, eddig publikálatlan dokumentumokat. A tanulmány a Virág Judit Galériában 2016. október 26. és november 27. között Kelen Anna és Kaszás Gábor társkurátorokkal megrendezett *Berlin–Budapest 1919-1933: Képzőművészeti kapcsolatok Berlin és Budapest között* című kiállításához készített katalógusban jelent meg. A bécsi magyar emigráció, kifejezetten pedig a Kassák Lajos körül csoportosuló művészek helyi sajtóvisszhangjának feldolgozásához kapcsolódóan két kéziratot készítettem el, amelyek egyrészt Uitz Béla 1920-as és 1923-as, másrészt pedig Kassák Lajos 1924-es bécsi kiállításainak rekonstrukciójára, kontextusvizsgálatára és sajtóvisszhangjának feltárására tett kísérletet.

A Kállai Ernő művészettörténeti ösztöndíj támogatásával az alábbi hazai és nemzetközi konferenciákon tudtam előadással részt venni:

- Museen – Orte des Authentischen?, Eine internationale Fachtagung des Leibniz-Forschungsverbunds „Historische Authentizität“, Mainz, Erbacher Hof, 2016. március 3–4.: *Signal to the World: War ∩ Avant-Garde ∩ Kassák – Some empirical observations on the role of abstraction in the strategies of exhibiting the historical avant-garde*
- Drittes Internationales Doktorandenforum Kunstgeschichte des östlichen Europas, Humboldt Universität zu Berlin, 2016. április 29.: *The Hungarian Avant-Garde in Vienna (1920–1926)* (rövid előadás)
- Rekonstrukció a művészettörténetben, ELTE Művészettörténeti Intézet, Budapest, 2016. május 25.: *„És nem én tanultam a fiatal osztrák festőktől, hanem ők kerültek az én hatásom alá” – Kísérlet Kassák Lajos első kiállításának rekonstrukciójára (1924, Bécs)*
- Quest and Investigation, Fifth Conference of the European Network for Avant-Garde and Modernism Studies, University of Rennes, 2016. június 1–3.: *Experimentation and quest towards ‘New Art’: Lajos Kassák and MA in Vienna (1920–1925)*
- Dada techniques in East-Central Europe (1916-1930), Kassák Múzeum, 2016. október 13–15.: *The New Adam (According to Sándor Bortnyik)*
- Photography and the Everyday, Fourth Conference International Association of Photography and Theory, 2016. december 2–4.: *Programmatic appropriation of the ‘image’ of the working class: Patterns of the documentarist photography of the Horthy-era in Hungary*